

Motion till riksdagen 2024/25:1774

av **Mats Berglund m.fl. (MP)**

Stärkt kulturpolitik – stärkt demokrati

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering	6
Inledning	6
Gasa ut ur kurvan – en stärkt och breddad finansiering av kulturen	7
Kulturen vi upplever tillsammans.....	8
Den fria kosten och armlängds avstånd	9
Kultur i skolan	9
Kulturskolan	11
Kultursamverkansmodellen och kulturrådet.....	11
Strategi för kulturella och kreativa branscher.....	12
Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras	12
Stärk och värna det fria och ideella kulturlivet.....	13
Upphovsrätt och AI.....	14
Kulturarvet.....	15
Film.....	16
En ny gamingpolitik för Sverige.....	18
Spel och allmännyttiga lotterier.....	19
Demokrati	19
Mediepolitik, MIK och public service.....	20
Läsfrämjande, språk och litteratur	22
Folkbildningen.....	23
Civilsamhället.....	24

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om goda förutsättningar för ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permanenta återhämtningsstöden efter pandemin och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra den automatiska pris- och löneomräkningen (PLO) av det statliga anslaget till regionala kulturverksamheter (1:6 utg.omr. 17) samt av 2:1 (utg.omr. 17), Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för breddad finansiering till kulturen, exempelvis stärkt avdragsrätt och bättre möjlighet till sponsring av kultur, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast tillsätta en utredning för att stärka livemusikens och den fria kulturens förutsättningar över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om finansiering till de statliga scenkonst- och museibyggnaderna och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och stärka principen om armlängds avstånd och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kulturrådet i uppdrag att bidra med kunskapshöjande insatser om principen om armlängds avstånd och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en skolkulturutredning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en statlig kulturgaranti för varje barn på skoltid i grundskolan och gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av Skapande skola och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att noga följa upp den uppdaterade lagen om stärkta skolbibliotek och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en likvärdig kulturskola för alla barn och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstadga kulturskolan och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka och permanenta kulturskolebidraget och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade statliga anslag till kultursamverkansmodellen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kulturrådet i uppdrag att se över infrastrukturen för bild- och formkonsten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en uppdaterad strategi för kulturella och kreativa

branscher som tydligt stärker näringarnas och kulturskaparnas utveckling, exportfrämjande och trygghet på arbetsmarknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inrätta ett institut för kulturella och kreativa näringar, för främjande av spel, musik, film samt andra kulturella och kreativa branscher, och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stipendier för konstnärliga utövare ska räknas som överhoppningsbar tid och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med förslagen om att statliga konstnärspolitiska stipendier ska få räknas som sjukpenninggrundande inkomst och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med förslagen om beräkning av SGI baserat på historiska inkomster och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av insatser för att stärka och värna den ideella kulturen och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över vilka effekter neddragningarna till studieförbunden fått för den ideella kulturen och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Myndigheten för kulturanalys ett utökat uppdrag att även kartlägga den ideella kulturens effekter utifrån kulturpolitikens mål och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående tillsätta en utredning i syfte att säkra upphovspersonernas och de utövande konstnärernas rättigheter och villkor i ljuset av AI-utvecklingen och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det aktiva kulturlivet bör inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera ett långsiktigt projekt kring digitalisering av kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas läns museer i varje län och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för det rörliga kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i övrigt stärka kulturarvets infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa krav på internationella strömningstjänster att bidra till svensk film- och tv-produktion och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revidera systemet för produktionsincitament och tillkännager detta för regeringen.

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av hur biografernas förutsättningar kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gaming och dataspel som kulturyttring och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell samordning kring en nationell strategi för dataspel och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att värna de små allmännyttiga lotterierna och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell demokratifunktion och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge länsstyrelserna ett demokratifrämjande uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera handlingsplanen för skydd av det fria ordet och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för att stärka medie- och informationskunnigheten inklusive bildförståelse och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en mångfald av nyhetsmedier ska finnas över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett brett och oberoende public services betydelse för demokratin och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grundlagsskydda public service och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att utveckla litteraturpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra ett läsfrämjandelyft med konkreta reformer och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkbildningens roll för den demokratiska infrastrukturen och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna folkbildningen och genomföra förslagen i Folkbildningsutredningen och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen omgående bör utreda och analysera konsekvenserna av nedskärningarna för folkbildningen och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhället som bärande samhällskraft som stärker både demokratin och försvarsviljan och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det långsiktiga stödet till civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till fler fleråriga verksamhetsbidrag till civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredda skatteavdraget för ledare till att även omfatta friluftslivet och ungdomsorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Den gröna kulturpolitiken syftar till att ge alla människor förutsättningar att utveckla sin kreativa, skapande och estetiska kraft. Den vårdar kulturarvet samtidigt som nya kulturyttringar välkomnas. Den skapar möjlighet för konstnärer att leva på sitt arbete. Den ger kulturen förutsättningar, värde och kraft utan att styra dess innehåll.

Sveriges folkrörelser bidrar till demokratin, folkhälsan, integrationen, lokaler att träffas i, ett rikt kulturliv och en meningsfull fritid för barn och unga – för att nämna några exempel. I civilsamhället och inom folkbildningen möts människor med vitt skilda bakgrunder och förutsättningar och får möjlighet att växa och förbättra sitt lokalsamhälle samtidigt som man övar på demokratiskt beslutsfattande.

Just nu står både kultursektorn och civilsamhället inför stora utmaningar. Efterverkningarna av pandemin är fortfarande kännbara när tillfälliga återstartsstöd dragits in och inflationen och lågkonjunkturen får verksamhetskostnaderna att rusa. Samtidigt levererar Tidöregeringen en helt medveten neddragningspolitik som går tvärs emot behoven. Kultursektorn och civilsamhället i Sverige drabbas hårt när regeringen kraftigt reducerar statliga resurser till studieförbund, folkhögskolor, kulturverksamhet och folkrörelsebestånd. Från regeringsunderlaget förs samtidigt en svepande retorik som göder misstänkliggörande mot kultursektorn och civilsamhället.

Politiken har ett ansvar att göra det så lätt som möjligt för människor att ge av sin tid och energi till det gemensamma – just nu gör regeringen tvärtom.

Miljöpartiet ser allvarligt på situationen. I en tid när demokratin hotas fyller kulturfrågorna en allt större roll. Här blir vikten av kultur det som får individen och samhället att växa i stället för att krympa. Kultur- och civilsamhällessektorn står också för en stor del av den demokratiska infrastruktur vi har i landet där människor kan mötas och utvecklas tillsammans, samtidigt som starka fria medier och journalister som vågar utföra sitt arbete säkrar en allsidig nyhetsförmedling i hela landet. Allt detta riskerar nu regeringen med sin politik.

För att värna kulturen och demokratin är det därför dags att politiken växlar upp och gasar ut ur kurvan. För vissa verksamheter är 2025 ett avgörande år för om de ens ska finnas kvar. Nedan redogör vi för de områden där vi ser att regeringen måste göra extra prioriteringar under kommande år för att skydda det fria kulturlivet, folkrörelserna och de fria medierna.

Gasa ut ur kurvan – en stärkt och breddad finansiering av kulturen

Att Sveriges kulturliv upplever en svår tid just nu är tydligt. Över hela landet och tvärs igenom hela sektorn står kulturarbetare, institutioner, fria grupper och kulturföreningar inför hårda ekonomiska utmaningar. Inte sällan står valet mellan att drastiskt minska och dra ner på verksamheten eller helt lägga ner. Ett trefaldigt slag mot kulturen har lett till att situationen nu hotar ett utarma ett redan skakat Kultursverige. Det första slaget kom med spridningen av covid-19 och utbredningen av pandemin som innebar en kraftig och oväntad inbromsning. Nästa slag kom med lågkonjunkturen och den höga inflationen. Kostnaderna ökade medan intäkterna fortsatt var låga. Det tredje slaget kom

med Tidöregeringens kraftiga åtstramningar som på bred front har drabbat hela kultursektorn.

Med Miljöpartiet i regering tillsattes och presenterades återstartsutredningen (SOU 2021:77) som lämnade en lång rad förslag för en trygg återhämtning i hela sektorn. Trots att utredningen pekade på vikten av långsiktiga stöd valde Tidöregeringen efter valet att knappt förlänga några av de åtgärder som tidigare vidtagits. Att regeringen i sin budget för 2024 dessutom avskaffade den automatiska pris- och löneuppräkningsmodellen (PLO) av anslaget till kultursamverkansmodellen som stödjer regional kultur i hela landet är anmärkningsvärt. Det skapar ännu sämre förutsägbarhet för regionerna och den regionala kulturen och gör det också svårare i budgetarbetet.

Det är djupt beklagligt att regeringen låtit kulturen fastna i den långa kurva som inleddes med pandemins restriktioner. I Miljöpartiets skuggbudget resonerar vi på annat sätt, och istället för att stå på bromsen vill vi låta kulturlivet gasa ut ur kurvan för att skapa goda förutsättningar för ett starkt, hållbart och oberoende kulturliv i alla delar av Sverige. Vi vill därför permanenta återhämtningsstöden och stödja kulturen genom breda satsningar.

De hårda slagen mot kulturen efter pandemin, lågkonjunkturen och Tidöregeringens åtstramningar visar också på behovet av en breddad finansiering för att öka hållbarheten på sikt. Förutsättningarna för att minska hindren och öka stimulansen och öppna för privat finansiering behöver ses över. Även återstartsutredningen har förslag som går i denna riktning. Miljöpartiet vill att det tillsätts en utredning som tittar på detta, däribland möjligheten till avdrag för investeringar i och sponsring av kultur och avdragsrätt för inköp av konst. Men det är samtidigt avgörande att detta arbete inte tas till intäkt för att det offentliga ska dra sig undan sitt ansvar. Ökade möjligheter till nya intäktskällor får inte ske på bekostnad av en stark offentlig finansiering.

Kulturen vi upplever tillsammans

Kulturen ska finnas för alla – i hela landet. För att uppnå det nationella kulturpolitiska målet att främja allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning och till att utveckla sina skapande förmågor måste vi stödja den viktiga infrastrukturen. Det handlar om föreningslivet, amatörkulturen, den ideella kulturen och studieförbunden. Precis där regeringen drar ner behöver vi istället öka.

Det ekonomiska läget med ökande kostnader har fört lokalfrågan allt högre upp på agendan. Det är inte rimligt att den fria kulturen och livekulturen trycks allt längre bort från städernas centrum, eller inte har några spelplatser alls på mindre orter. För att stärka den lokala infrastrukturen bör regeringen snarast tillsätta en utredning för att stärka livemusikens och den fria kulturens förutsättningar över hela landet.

Miljöpartiet vill även se en satsning för att stödja de statliga scenkonst- och musei-byggnaderna för att hantera de ökade kostnaderna kopplade till hyror och lokaler. Även modellen med kostnadshyra behöver ses över och justeras för att hålla verksamheten i de stora statliga kulturinstitutionerna på en hög nivå samtidigt som medlen ska kunna användas så effektivt som möjligt.

Vi ställer oss positiva till att regeringen aviserat en plan för renovering och ombyggnad av Operan. I regeringens budget för 2024 drog man dock ner stödet inte bara till Operan utan även till Dramaten och Riksteatern som en generell besparing i

statsförvaltningen. Det är beklagligt – i det tuffa ekonomiska läget behövs mer medel snarare än mindre. De stora institutionerna är livsviktiga för hela det samlade kulturlivet, såväl det professionella som det ideella, och de måste värnas för att bibehålla den höga kvaliteten.

Även Naturhistoriska riksmuseet, Statens historiska museum och Nationalmuseum tillhör de stora statliga institutioner som behöver värnas mot regeringens sparsamma politik. Miljöpartiet vill istället för besparingar se levande museer som har möjlighet att bevara kulturarvet, skapa egna utställningar och anpassa sina lokaler för ändamålen. Men också museer som inte behöver dra ner på tillgängligheten, öppettiderna eller sina lokaler för att ansvariga politiker inte ger dem tillräckliga förutsättningar.

Den fria kosten och armlängds avstånd

Kulturpolitiken ska ha utgångspunkt i den konstnärliga friheten och yttrandefriheten och stimulera en mångfald av kulturella uttryck. Kulturen ska ges förutsättningar, värde och kraft utan att politiken försöker styra dess innehåll eller form, och utan att misstänkliggöra dess avsikter. Den fria konsten bryter ny mark och utmanar invanda mönster och föreställningar. För Miljöpartiet är principen om armlängds avstånd grundläggande, och den ska värnas och stärkas. Kulturrådet bör ges i uppdrag att bidra med kunskaps- höjande insatser och stöd till landets kulturaktörer, kommuner och regioner om principen om armlängds avstånd och hur den kan tillämpas i praktiken. Principen om armlängds avstånd bör även stärkas i bibliotekslagen och i den pågående översynen av kultursamverkansmodellen.

Kultur i skolan

Det finns en klyfta i ungas tillgång till kultur idag. En del barn har ett rikt kulturliv, med gott om estetiska verksamheter i skolan med tillgång till skolbibliotek och kulturskola, medan andra har det betydligt sämre. Vi vet sedan tidigare att barn och ungas kulturupplevelser i hög utsträckning påverkas av socioekonomisk bakgrund. Denna klyfta har förvärrats efter pandemin och med regeringens neddragna anslag.

Miljöpartiet vill att regeringen tillsätter en skolkulturutredning med målet att säkra alla barns rättvisa tillgång till kulturupplevelser och eget skapande. Alla barn har rätt till en jämlik tillgång till kultur- och konstupplevelser och kontakt med professionella kulturskapare, oavsett var i landet de bor och vilken skola de går på. En skolkulturutredning bör ha till syfte att säkra denna rätt. En sådan utredning kan även kartlägga nuläget vad gäller barn och ungas tillgång till kulturupplevelser såsom scenkonst och besök på museer. Skapande skola når idag enbart fram till ungefär hälften av landets elever. Vi anser att Skolkulturutredningen bör se över Skapande skola och undersöka möjligheten att införa en statlig kulturgaranti för varje barn på skoltid i grundskolan och gymnasieskolan, inklusive anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan och anpassade gymnasieskolan.

Skolbibliotek främjar barns deltagande i kulturen och kreativa tänkande och spelar en viktig roll för elevers läsförmåga och lärande i skolans alla ämnen. Trots att det i skollagen anges att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek är situationen fortfarande så att

många skolor saknar tillgång till bemannade bibliotek. Det är allvarligt inte minst mot bakgrund av att svenska elevers läsförmåga har försämrats i internationella jämförelser, exempelvis Pirls (2016, 2021). Det finns otydligheter i lagen och många kommuner saknar fortfarande biblioteksplaner för skolorna. På flera håll råder osäkerhet kring vilket bibliotek som ska anses fungera som skolbibliotek och i vilken utsträckning det kan användas. I synnerhet gäller det där flera skolhuvudmän samverkar eller där eleverna hänvisas till folkbibliotek som är öppna för alla. Med MP i regering 2019 tillsattes därför en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever likvärdig tillgång till skolbibliotek. Under hösten 2024 har riksdagen behandlat en proposition om stärkta skolbibliotek som till stora delar har följt utredningens förslag. Med ny lagstiftning har det nu kommit en tydligare definition och ändamålsformulering. Varje skolhuvudman ska precisera hur ändamålet ska uppnås. Vidare tydliggörs att alla elever ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek med personal med relevant högskoleutbildning på den egna skolenheten om det inte finns särskilda skäl till annat.

Det är nu viktigt att regeringen noga följer utvecklingen så att den nya lagstiftningen får effekt och leder till att alla elever över hela landet också i praktiken får tillgång till väl fungerande och bemannade skolbibliotek.

Kulturskolan

Kulturskolan har en central roll för att säkra alla barns tillgång till kulturutövning. Att möjliggöra en tillgänglig kulturskola för barn i alla Sveriges kommuner är en fråga om jämlikhet och demokrati. Den ökade kulturella och konstnärliga bildning som kulturskolan bidrar till är en tillgång för samhället som helhet och varje enskild elev som får upptäcka och utveckla sina skapande förmågor. Sedan FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) blev svensk lag kan det också argumenteras för att Sverige är skyldigt att främja, uppmuntra och tillhandahålla kulturell verksamhet i enlighet med artikel 31 i konventionen. Miljöpartiet vill därför inrätta en kulturskolelag för att säkra ökad kvalitet och breddat utbud i kulturskolan i alla landets kommuner.

För Miljöpartiet är det självklart att den nationella politiken ska bidra till att främja kulturskolans verksamhet. Kulturskolan, som i många kommuner bär upp det lokala kulturlivet genom sin verksamhet, måste få stöd för att fortsatt kunna lägga grunden för hela Sveriges kulturliv. Inte sällan tillskrivs kulturskolan en avgörande roll för att det framgångsrika svenska musikundret och dataspelsundret har kunnat växa fram. Om vi på allvar värnar detta och dess betydelse för såväl enskilda som samhället i stort är det dags att vi på allvar ger den kommunala kulturskolan mer stöd. Det är extra angeläget i dessa tider av inflation, lågkonjunktur och otillräcklig uppräknings av statsbidrag från regeringens sida. Vi vill istället permanenta och förstärka kulturskolebidraget.

Kultursamverkansmodellen och Kulturrådet

Kultursamverkansmodellen infördes för runt 15 år sedan som ett sätt att decentralisera fördelningen av de statliga stöden till den fria kulturen för att underlätta regionala prioriteringar och variationer inom kulturlivet så att de nationella kulturpolitiska målen

bättre kan uppnås på ett tryggt sätt. Medan flera delar av modellen har varit lyckosamma har en kontinuerlig kritik varit att medelstillsdelningen varit för sparsam. Över tid har därför tillförseln av medel delvis urholkats samtidigt som kostnaderna har ökat. I regeringens budget för 2025 fortsätter tyvärr urholkningen då man minskat på bidraget till regional kultur. Vi vill istället stärka den regionala kulturen samt kultursamverkansmodellen genom att tillföra mer medel att fördela.

Modellen har utvärderats vid ett flertal tillfällen, nu senast i utredningen Kultursamhället (SOU 2023:58) som har gått på remiss. Flera remissinstanser lyfter att det inte borde vara aktuellt att utveckla modellen genom att inkludera fler aktörer eller kulturområden innan en stärkt finansiering kan säkras. Remissrundan ger också vid handen att det är tydligt att vissa delar behöver utredas vidare och att konsekvensanalysen är för rudimentär.

Miljöpartiet anser att regeringen bör ta utredningen vidare i syfte att stärka kultursamverkansmodellen så att syftena med modellen kan uppnås på ett bättre sätt. Utredningen visar exempelvis att bild- och formkonsten är eftersatt och missgynnas i nuvarande modell. Ett sätt att hantera detta missförhållande vore att ge Kulturrådet i uppdrag att se över infrastrukturen, exempelvis genom att skapa noder med regionalt ansvar för bild- och formkonsten, och föreslå hur den kan stärkas.

Strategi för kulturella och kreativa branscher

Med Miljöpartiet tillsatte den tidigare regeringen utredningen Kreativa Sverige! (SOU 2022:44) som skulle lämna förslag till en samlad nationell strategi med syftet att främja långsiktig och hållbar utveckling av de kulturella och kreativa näringarna i hela landet. Våren 2024 lämnade regeringen över skrivelsen Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher (skr. 2023/24:111) till riksdagen, som tyvärr lämnar mycket att önska. Framförallt saknar skrivelsen skarpa förslag. Miljöpartiet hade velat se en strategi med konkreta steg för att stärka villkoren och samordningen för de kulturella och kreativa branscherna, något vi utvecklar i vår kommittémotion 2024/25:2509 Främjande av kulturella och kreativa branscher.

Regeringens strategi säger vidare ytterst lite om hur man avser att adressera de hinder som identifierats, eller om åtgärder för att nå de prioriteringar och mål som sätts upp.

Det saknas också nya medel för genomförandet av strategin. Vi ser en stor risk i att omprioriteringar för att genomföra strategin tas från den redan ansträngda kulturbudgeten. Vi vill därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med en uppdaterad strategi som tydligt stärker näringarnas och kulturskaparnas utveckling, exportfrämjande och trygghet på arbetsmarknaden.

Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras

Den konstnärliga utvecklingen är beroende av att professionella konstnärer och kulturskapare har möjlighet att arbeta under rimliga villkor i hela landet. Kulturlivet måste i högre utsträckning fungera som en trygg arbetsmarknad. Det offentliga ska arbeta för trygga anställningar och goda arbetsvillkor inom kultursektorn i stort.

Kulturarbetarnas villkor har setts över i flera utredningar. Det är nu hög tid att utredningarna om trygghetssystemen omvandlas till propositioner i syfte att stärka kulturarbetarnas och andras arbetslivstrygghet.

Konstnärers villkor är speciella, och ofta är de ekonomiska villkoren tuffa. Att vara tveksam till att våga söka stipendium som ger möjlighet att arbeta friare under en viss tid skulle vara illa för konstnärliga yrken. För att fånga in de konstnärliga yrkenas villkor är det därför angeläget att tid med konstnärsstipendier ska anses som överhoppningsbar tid vid beräkning av SGI för a-kassa och sjukförsäkring. Frågan om kopplingen till socialförsäkringssystemet vad gäller stipendier är också något som måste förbättras framöver. Behovet av förändring av regelverk när det gäller längre stipendier lyftes i den konstnärspolitiska utredningen (SOU 2018:23). Det finns också ett fördjupat resonemang i utredningen om ett trygghetssystem för alla (SOU 2023:30) om att statliga konstnärspolitiska stipendier ska få räknas som sjukpenninggrundande inkomst. Båda dessa utredningar tillsattes under Miljöpartiets tid i regering för att stärka bland andra kulturarbetares villkor på arbetsmarknaden.

Vidare bör sjukförsäkringen anpassas bättre till kulturarbetare, studenter och företagare, men också till behovsanställda, alltså de som jobbar inom den så kallade gigeekonomin.

I utredningen om ett trygghetssystem för alla föreslås att SGI som huvudregel ska beräknas på historiska inkomster för både anställda och företagare. Detta skulle göra att nämnda grupper kan få en SGI som motsvarar vad de faktiskt betalat in till försäkringssystemen. Om det är mer fördelaktigt ska fortsatt en möjlighet finnas att få sin SGI beräknad på förväntade inkomster. Miljöpartiet anser att regeringen skyndsamt bör gå vidare med förslagen i de nämnda utredningarna.

Stärk och värna det fria och ideella kulturlivet

Den ideella kulturen är central för kulturell utveckling för alla – oavsett bakgrund, hemvist eller ekonomiska förutsättningar – i hela landet. Den ideella kulturen skapar samhörighet och mötesplatser och bidrar med infrastruktur som scener, lokaler och teknisk utrustning. Men den ideella kulturen är också hårt ansatt på grund av det ekonomiska läget och regeringens neddragningar. Det misstänkliggörande civilsamhället möter av regeringen hjälper inte till. Flera organisationer larmar om risk för stora nedskärningar av personal, organisation och verksamhet. Vissa organisationers hela överlevnad är hotad. Detta kommer att påverka hela landets kulturella ekosystem på såväl kort som lång sikt, och kräver krafttag. Vid årsskiftet kan det vara för sent för flera aktörer – regeringen har inte tid att vänta.

Studieförbunden är och har varit det lokala smörjmedlet för ideell kultur. Effekterna av regeringens neddragningar på stöd till studieförbunden har varit stora, men de faktiska effekterna behöver kartläggas så att åtgärder skyndsamt kan vidtas. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Vi vill också se en utredning med målet att föreslå en långsiktig utvecklingsstrategi för att säkra och stärka landets infrastrukturer inom det fria och ideellt organiserade kulturlivet på såväl nationell och regional som lokal nivå. Kommuner och regioner behöver tydligare vägledning kring hur de kan stärka infrastrukturen och ekosystemen nu efter pandemin, lågkonjunkturen och Tidöneddragningarna. För att få en över-

gripande bild över de värden som ideell kultur skapar behövs det också ordentlig statistik. Myndigheten för kulturanalys har som uppgift att analysera arbetet för att nå de kulturpolitiska målen, men uppdraget omfattar bara insatser i offentlig regi. För att stärka den ideella kulturen på längre sikt bör Myndigheten för kulturanalys få i utökad uppdrag att även kartlägga den ideella kulturens effekter utifrån kulturpolitikens mål.

Upphovsrätt och AI

AI, artificiell intelligens, har utvecklats snabbt de senaste åren. En mångfald av nya webbtjänster har tillkommit som tillgängliggör AI-tekniken för var och en. Detta innebär och kommer att innebära enorma förändringar och utmaningar, inte minst för kultursektorn. Texter, bilder och musik som skapats av AI går ofta inte att skilja från mänskligt skapade verk, och utvecklingen lär fortsätta. Dessutom finns det stora pengar i detta område.

Förutom olika slags frågor kring kulturens värde och funktion, konstnärlig kvalitet, etik och autenticitet är frågor kring upphovsrättslagstiftningen helt centrala. AI tränas idag på stora mängder befintligt material och det är svårt, för att inte säga omöjligt, för upphovsrättsinnehavare att hävda sina rättigheter till materialet. Det handlar om författare, bildkonstnärer, kompositörer, musiker, skådespelare och filmskapare vars verk och prestationer utnyttjas utan att de gett sitt medgivande, och utan att de eventuella ekonomiska värden som skapas av de AI-genererade verken tillfaller dem. Vi måste uppmärksamma och skydda det fundamentala värdet av det mänskliga skapandet och säkra förutsättningarna för det i Sverige och världen över.

Lagstiftning behöver ske på såväl nationell som internationell nivå. AI innebär många möjligheter, men utmaningarna måste tas på allvar. Sverige har inte råd att vänta och se, utan bör vara aktivt i att söka lösningar i en ny tid med utgångspunkt i upphovsrätten och värnandet av det kulturella skapandet. Miljöpartiet anser därför att regeringen omgående bör tillsätta en utredning i syfte att säkra upphovspersonernas och de utövande konstnärernas rättigheter och villkor i ljuset av AI-utvecklingen.

Kulturarvet

Vårt kulturarv är en resurs som behöver tillvaratas, utvecklas och värnas. Beredskapen för skydd av vårt kulturarv har aktualiserats inte minst med Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Kulturlivet har på ett mycket tydligt sätt visat sig vara en motståndskraft i sig. Ett livaktigt och fritt kulturliv är en kraft för sammanhållning och därmed viktigt för försvarsviljan. Det är centralt att värna kulturen och kulturarvet. Detta gäller både det historiska kulturarvet och den samtida kulturen, inklusive digital information. Kulturen bidrar till att skapa normalitet i vardagen och hantering av traumatiska händelser men också till underhållning och förströelse vid sidan av kris eller krig.

Det aktiva kulturlivet bör därför inkluderas i det lokala och nationella beredskapsarbetet för att det ska kunna verka även i kris och ytterst under krig. Centralmuseerna och andra av landets kulturarvsmyndigheter och aktörer behöver ges förutsättningar i budget att kunna fördjupa arbetet med beredskapsplaner, evakueringslokaler och andra säkerhetsfrågor. Ett kulturskyddsråd har inrättats, vilket vi välkomnar. Tillräcklig kraft

måste nu läggas i rådets mandat och Riksantikvarieämbetet måste ges ett tydligt uppdrag att samordna arbetet. Det är även viktigt att de minnesvårdande institutionerna såsom lokala museer och enskilda arkivinstitutioner inkluderas i arbetet.

Liksom stora delar av kulturlivet har även kulturarvet och kulturarvets institutioner drabbats av pandemin, lågkonjunkturen och Tidöregeringens åtstramningar. Miljöpartiet ser därför flera områden inom kulturarvspolitiken som behöver stärkas. Den möjlighet som digitaliseringen öppnar skapar förutsättningar för fler att ta del av våra museers och arkivinstitutioners samlingar utan fysiskt besök. Samtidigt innebär digitalisering nya möjligheter för forskningen på ett ofta svårtillgängligt material och samtidigt ett stärkt skydd för bevarandet av kulturarvet. Även om digitaliseringen av kulturarvet idag går framåt så är takten i internationell jämförelse långsam. Vi behöver en tydlig samordning och en långsiktig, offensiv planering och finansiering för att kunna bli framgångsrika. Regeringen bör därför starta upp ett långsiktigt brett projekt kring digitalisering av vårt kulturarv.

Även om digitalisering innebär stora fördelar för tillgängligheten bör de fysiska museerna finnas nära varje medborgare över hela landet. Miljöpartiet vill därför att det ska finnas läns museer i varje län och att regeringen ska verka för att detta skrivs in i museilagen. Den statliga finansieringen av läns museerna sker huvudsakligen inom ramen för kultursamverkansmodellen. Regeringens neddragningar genom slopandet av indexeringen har därför slagit hårt mot museisektorn över hela landet. Museernas samlingar och verksamhet, exempelvis magasin och produktion av egna utställningar, är centrala för att bevara kulturarvet och hålla det levande. Många museer och hembygds- och bygdegårdar har äldre hus och byggnader inom samlingarna som kräver kontinuerligt underhåll. De statliga bidraget till kulturmiljövård via Riksantikvarieämbetet och Boverket behöver därför värnas.

Kulturarvet brukar definieras utifrån det som tidigare generationer skapat och hur vi i dag uppfattar, tolkar och för det vidare. Men det gäller även arvet från vår egen och våra närmaste äldre släktingars generationer. Det moderna kulturarvet, med industriminnen, motor- eller segeldrivna fordon och farkoster eller storstadens arkitektur och mycket annat behöver också värnas, vårdas och tillgängliggöras. Det rörliga kulturarvet är till stora delar ett levande arv som hålls rullande, flytande eller flygande genom ideella krafter men som idag saknar lagskydd. Miljöpartiet anser att vi behöver gå vidare med förslagen i Riksantikvarieämbetets utredning (2018) om bland annat en hänsynsregel i kulturmiljölagen.

Film

Sverige har en lång tradition som framstående filmnation. Historien kan visa upp en mängd namnkunniga svenska regissörer, manusförfattare och skådespelare men också banbrytande filmer. Under de senaste regeringarna där Miljöpartiet har ingått har flera steg tagits för att stärka svensk films förutsättningar. Övergången till en ny, statlig filmpolitik, de omfattande kris- och återstartsstöden under och efter pandemin samt det efterlängtade införandet av produktionsincitament för film är några av de åtgärder som vidtagits. Men omvärlden är stadd i snabb förändring och mer behöver göras för att svensk film ska stå stark i en tid med delvis nya förutsättningar. Det gäller såväl

finansiering och produktion som distribution. Det är därför välkommet att regeringen tillsatt en utredning som väntas lämna sitt slutbetänkande under våren 2025.

Tittarandelen för svensk film på bio är lägre jämfört med motsvarande andel i våra grannländer. Samtidigt har Sverige ett betydligt lägre statligt stöd för film än resten av Norden. Den statliga finansieringen av filmproduktion och distribution behöver stärkas samtidigt som finansieringskällorna behöver breddas.

2018 beslutade EU om en lagstiftning för audiovisuella tjänster, som bland annat innehåller kvoter för strömningstjänster som Netflix för andelen europeiskt innehåll. Lagen möjliggör även för EU:s medlemsländer att införa krav på strömningstjänsterna att bidra till nationell film- och tv-produktion. Allt fler länder i Europa har infört eller kommer att införa en sådan avgift, exempelvis Frankrike, Danmark och Belgien. Länderna har lagt sig på olika nivåer för avgiften och exakt hur den är utformad, men gemensamt är att man ser det som rimligt att dessa tjänster – på samma sätt som inhemska aktörer via skattsedeln – är med och bidrar till svensk filmproduktion.

Tillskottet i svenskspråkig film- och tv-dramaproduktion från strömningstjänster är viktig – men vi vet inte hur affärsmodellerna ser ut framåt. Redan nu har flera aktörer backat i sin svenska produktion. Sverige är ett litet språkområde och vi behöver vidta åtgärder för att främja en stark inhemsk film- och produktionsmarknad och de berättelser som kommer från det svenska filmskapandet. Miljöpartiet vill därför att även Sverige inför detta system. En utredning som drar lärdomar från de länder som redan infört systemet bör genast tillsättas.

Att produktionsincitamenten nu finns på plats är viktigt för att jämna ut konkurrensförutsättningarna för svensk film gentemot andra länder i Europa. Men det finns flera skäl att reflektera över införandet och tillämpningen, då medlen tar slut inom några minuter. Regeringen bör skyndsamt utvärdera lärdomarna och även se över hur mer resurser kan tillföras systemet.

I den digitala omställningen har det skett en snabb framväxt av strömningstjänster för rörlig bild. Biografens roll i tittarmönstret har minskat men utgör fortsatt ändå en betydelsefull del av den kulturella infrastrukturen som möjliggör möten och gemenskap i hela landet. Att uppleva en film på stor duk på en biograf är en annan kulturupplevelse än framför en TV eller skärm. Men när publiken avtar riskerar biografer runt om i landet att behöva stänga. Miljöpartiet menar därför att biografernas förutsättningar behöver ses över och stärkas. Regeringen bör adressera frågan i en kommande proposition i samband med filmutredningens slutbetänkande.

En ny gamingpolitik för Sverige

Den svenska spelbranschen är internationellt erkänd och har vuxit snabbt på kort tid. Orsaker bakom ”det svenska spelundret” har antagits vara ett gynnsamt näringslivsklimat med lågt skattetryck för snabbt växande företag, en tidigt utbyggd digital infrastruktur med bredband och hemdatorer men också en tradition av stark kulturell infrastruktur med tidig introduktion till kultur och kreativitet, en stark kulturskola och ett utbrett finmaskigt nät av studieförbund.

Någon uttalad nationell strategi för dataspelsbranschen har dock inte funnits. I våra grannländer har gamingpolitiken ridit på en framgångsrik filmpolitik, men både Norge och Danmark har nyligen separerat kulturområdena och har en uttalad politik för

gaming och dataspel. I ett större internationellt perspektiv framgår också att många länder har en strategi för statliga stöd till den växande spelbranschen.

För att Sverige ska behålla sin ställning och stärka branschen, spelkulturen och innovation och kreativitet kring spelutveckling krävs en nationell samling och strategi. I en rapport från forskningsinstitutet Rise (2023) identifieras fem utmaningar för branschen: kompetensbrist, forskningsluckor, resurser för utveckling, systematiska utmaningar såsom hinder för arbetskraftsinvandring och investerings- och exportstöd samt bristande förståelse och acceptans för dataspelsbranschen.

Flera av utmaningarna har börjat mötas med åtgärder medan andra behöver offensiva politiska beslut. Rise har själva initierat ett arbete med en nationell strategi som väntas presenteras under hösten 2024. Forskningen har stor potential att växa; det är glädjande att kulturutskottet sjösatt ett projekt med RUFSS kring dataspel. Resurstilldelning bör kunna underlättas genom lokal samverkan men också genom mer riktade utlysningar där små utvecklare idag har svårt att hitta ingångar. Kompetensbristen kan möjligen mötas med utökade utbildningsplatser, men viktigare enligt såväl Rise som dataspelsbranschen är att öppna för generösare regler för arbetskraftsinvandring. Idag har mellan en tredjedel och hälften av de anställda i den svenska dataspelsbranschen valt att flytta till Sverige för att arbeta med spelutveckling. En stor del av dessa kommer från länder utanför EU. Det finns en stor potential i en fortsatt utveckling, men det sträma svenska regelverket kring migration utgör idag det sannolikt största hindret för branschen att växa. Slutligen finns ett behov hos såväl branschen som dess utövare att få acceptans och stärka sin ställning som en kulturyttring. Här kan den nationella kulturpolitiken bidra med kunskapsspridning bland annat till kommuner och regioner.

Miljöpartiet menar att regeringen borde ta initiativ för samordning kring framtagandet av en nationell strategi för dataspel för en växande bransch och ett levande kulturliv kring gaming och datorspel. Förslagsvis kan en sådan strategi tas fram i samråd med dataspelsbranschen och utgå från den rapport som Rise väntas lämna under hösten. Den bör innefatta de delar kring kompetensförsörjning, en liberalare migrationspolitik, resursfördelning och ett stärkande av spelutvecklingens ställning som kulturyttring som nämnts ovan.

Spel och allmännyttiga lotterier

Den 1 januari infördes en ny spelreglering i syfte att minska de oegentligheter som rådde inom den svenska spelmarknaden. En allt större del av spelandet sker över internet och därmed genom spelföretag som saknar tillstånd i Sverige. Regleringen bygger därför på ett licenssystem där alla aktörer som bedriver spel i Sverige ska ha en licens som kan ges efter ansökan hos Spelinspektionen. Spelmarknaden är sedan omregleringen uppdelad i en konkurrensutsatt del som är öppen för alla spelföretag med licens och en del för allmännyttiga organisationer som främst bedriver lotterier och olika former av bingo. För den konkurrensutsatta delen har omregleringen i stort sett fungerat bra. Men vissa problem har uppstått för den allmännyttiga sektorn som behöver ses över och åtgärdas.

Spel är en viktig inkomstkälla för föreningslivet med idrotten och kulturen. Men licenssystemet där ansökan ska göras hos Spelinspektionen har inneburit både en ökad administrativ påfåra, en större osäkerhet kring beviljandet av licenser och även höjda

kostnader. Miljöpartiet anser att regeringen bör göra ett omtag i spelregleringen för de allmännyttiga spelen och lotterierna. Utredningen bör titta på hur spel kan bli en mer lönsam inkomstkälla för kulturen och föreningslivet, t.ex. genom möjligheten att överföra licenshanteringen från Spelinspektionen tillbaka till kommunerna för spel med en omsättning under 5 miljoner kronor.

Demokrati

Situationen för den globala demokratin är starkt oroväckande. Antalet demokratier i världen – och Europa – har minskat, och antalet människor som lever i autokratier ökar. Medan mycket få länder stärker sin demokratiska position är det desto fler länder som långsamt avdemokratiseras. Sverige är sedan det senaste valet inte ett undantag. Med påhopp på fria medier, attacker mot myndigheter, misstänkliggörande av kulturen och strypta stöd till civilsamhället, föreningslivet och bildningen har regeringsunderlagets partier och politik med precision riktat in sig mot demokratis kärna. Det är också ett mönster vi känner igen från andra länder som gått i auktoritär riktning: media och civilsamhället är oftast först i skottgluggen. Ännu är den svenska demokratin stark och livskraftig, men vi har nu lärt oss att aldrig ta den för given.

Det fria kulturlivet och civilsamhället är demokratis grundplatta ute i landet. Föreningslivet är en demokratisk skola som samlar människor och skapar gemenskap, inkludering och delaktighet. Kulturen och den fria konsten fungerar som en demokratisk vakthund, genom att den ifrågasätter makten och stimulerar det kritiska tänkandet.

Allt det här behöver värnas och stärkas. Miljöpartiet är positiva till flera av förslagen från kommittén Demokratin 100 år. Vi vill inrätta en nationell demokratifunktion och ge länsstyrelserna ett demokratifrämjande uppdrag.

Hot och hat är också ett stort hinder för journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare som undviker att göra sina röster hörda på grund av risken att utsättas. Här behövs ett samlat strategiskt arbete som kombinerar ett stärkt rättsväsende och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunnighet, insatser mot desinformation samt krav på de globala plattformsföretagen. En ny samlad strategi för ökad motståndskraft mot desinformation och näthat behövs. Handlingsplanen Till det fria ordets försvar bör i större utsträckning omfatta civilsamhället.

Mediepolitik, MIK och public service

I en tid där de flesta människor, inte minst unga, tillbringar mycket tid i den digitala miljön och exponeras för en flod av olika budskap är förmågan att kritiskt analysera information och olika källor viktigare än någonsin tidigare. Vi vill också att samordningen av medie- och informationskunnighetsfrågor (MIK), inklusive bildförståelse, ska förbättras mellan samhällets olika sektorer. Som ett naturligt nästa steg anser Miljöpartiet att en nationell strategi för stärkt motståndskraft mot desinformation och propaganda ska tas fram så att medie- och informationskunnigheten kan stärkas. Ett sådant arbete bör ske i nära samarbete med de aktörer som påverkas i största mån.

Alla människor, oavsett var i landet man bor, ska ha tillgång till allsidig nyhetsförmedling av hög kvalitet. Miljöpartiet vill ytterligare stärka förutsättningarna för

oberoende, granskande journalistik och fortsätta bygga bort så kallade vita fläckar, områden med svag journalistisk bevakning. Det nya mediestödet som beslutades i november 2023 har – precis som Miljöpartiet varnade för – medfört en försvagad mediemångfald.

För att säkerställa att det ska finnas en mångfald av nyhetsmedier över hela landet behöver det nya stödet utvärderas och uppdateras samt tillföras mer resurser så att målen uppnås.

Även tidskrifter som bedriver fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik, idéburna tidskrifter och facktidskrifter har ett stort värde för bildningen och upprätthållandet av demokratin. Tidskriftsbranschen har liksom övriga samhället genomgått en grundläggande omställning till ökad digital distribution. För att möta de digitala utmaningarna har en utredning tillsatts som lämnat sitt slutbetänkande (Ds 2024:4). Regeringen bör gå vidare med utredningen och lämna en proposition som säkrar tillgången till och distributionen av dessa tidskrifter på ett sätt som främjar en bred mångfald där exempelvis även mindre nischade tidskrifter ingår. Sverige är ett litet språkområde och kräver offentliga stöd för exempelvis kulturtidskrifter, idéburna tidskrifter och tidskrifter med fördjupande samhälls- och nyhetsjournalistik.

Miljöpartiet vill understryka vikten av en bred och oberoende public service och dess demokratiska betydelse. För att public service fortsatt ska kunna bidra till demokratiutvecklingen är ett brett utbud för hela befolkningen, hög tillgänglighet och ett fortsatt högt förtroende centralt.

I tider av globalisering av det svenska medielandskapet, där stora internationella plattformsföretag har haft stor inverkan på såväl reklammarknaden som publiken, och med långtgående digitalisering och förändrade medievanor, är public services roll central för saklig och opartisk information, professionell journalistik och faktagranskning, för att värna det svenska språket och den svenska produktionsmarknaden, för de nationella minoritetsspråken, för ett mångsidigt och brett programutbud och även för att bidra till gemensamma referensramar och kunna fungera som lägereld för den svenska befolkningen. Public service har också en särställning i totalförsvaret genom sitt höga förtroende hos befolkningen, sina breda och allsidiga uppdrag i allmänhetens tjänst och kraven på oberoende.

Under våren 2024 lämnade Public service-kommittén sitt slutbetänkande. Kommittén kunde tyvärr inte enas kring flera av förslagen, vilket är beklagligt. Vi är, i likhet med många av remissinstanserna till utredningen, mycket bekymrade bland annat över den nivå Public service-kommittén landade i avseende medelstillsättning för sändningsperioden. Vi delar inte Tidöpartiernas bild av att det finns stora möjligheter till effektivisering och samverkan som kan spara pengar samtidigt som kraven kvarstår på att ha ett brett nyskapande utbud med hög kvalitet, folkbildande ambitioner och lokal närvaro. Den ekvationen går inte ihop.

I den nya digitala samtiden är det avgörande att public service-företagen är trovärdiga och finns där publiken är. Det är därför viktigt att uppdragen, exempelvis kring informationssäkerhet och digital närvaro, kan uppfyllas och att text, ljud och rörlig bild fortsatt kan publiceras på externa plattformar. Lika viktigt är det att public service speglar hela Sverige och variationen i befolkningen.

Under den förra mandatperioden stärktes strukturerna för att öka public services oberoende, bland annat med längre sändningsperioder och utökade begränsningar avseende vilka som får sitta i förvaltningsstiftelsen. Miljöpartiet vill stärka oberoendet ytterligare, bland annat genom ett grundlagsskydd av public service.

Läsfrämjande, språk och litteratur

I Pisastudien från 2023 var de svenska resultaten i läsförståelse tillbaka på samma nivåer som 2012, vilket då var de sämsta resultaten som uppmätts. Den sjunkande läsförmågan bland barn är ett resultat av den bristande likvärdigheten i skolan. Elevers socioekonomiska bakgrund har en allt större påverkan på deras resultat. Satsningar på läsundervisning, inköp av böcker och läsfrämjande åtgärder i skolan är därmed avgörande för att främja läsningen. Det är av mycket stor betydelse att regeringen följer utvecklingen efter propositionen om skolbibliotek som lades under hösten, så att den får den avsedda effekten att alla elever i hela landet får tillgång till väl fungerande och bemannade skolbibliotek.

Men det behövs också ett fungerande ekosystem för litteraturen med bra villkor för författare, förlag, bokhandlare, folkbibliotek med flera. Barn behöver läsande förebilder, då behöver hela samhället präglas av att böcker och läsning blir ett naturligt inslag i vardagen.

Sverige behöver en utvecklad litteraturpolitik. En utredning är ett första steg. Vi vill även ta vidare det framgångsrika arbete som gjorts efter Läsdelegationens förslag. Bemannade skolbibliotek, ett långsiktigt förstärkt läsfrämjandearbete inklusive satsning på Läsfrämjandeinstitutets modell och mer läsning i skolan. Vi behöver inte symboliska åtgärder utan ett läsfrämjande lyft med reformer som gör skillnad.

Samtidigt bör situationen för författare ses över. Ersättningsarna är ofta låga och ljudbokens inträde medför utmaningar. En översyn av hela litteraturpolitiken behöver göras med inriktningen att författares villkor behöver förbättras i ett fungerande ekosystem för boken. I Norge har man nyligen infört en boklag, och den kommer att vara viktig att följa. En viktig men ofta osynlig länk i litteraturens kedja står över-sättarna för. Det är därför viktigt att i en översyn av litteraturpolitiken uppmärksamma även den yrkesgruppen och stärka dess status.

Folkbildningen

Folkbildningen genom studieförbund och folkhögskolor har stor betydelse för bildningen, kulturen och demokratin i vårt land. Den ideella och den professionella folkbildningen når en miljon människor i Sverige årligen och finns i varje svensk kommun. På en del platser i vårt land är studieförbundens lokaler den enda samlingsplats för kommunens invånare som finns. Folkbildningen är en grundpelare i den demokratiska kulturpolitiken där människans fria och frivilliga organisering och bildning tar plats och ges utrymme. Genom studieförbunden får den ideella sektorn tillgång till lokaler, erfarenhet, kunskap och stöd i hela landet. Studieförbunden har på det sättet varit det lokala smörjmedlet för amatörkulturen. Det svenska musikundret hade omöjligt kunnat uppstå utan de över 260 musikhus, 4 000 replokaler och fem miljoner studietimmar som årligen ägnas åt repetitioner, spelningar och inspelningar av populärmusik inom ramen för studieförbunden.

Regeringens nedskärningar i anslagen till studieförbunden är ett hårt slag mot kulturlivet, bildningen, integrationen, de kreativa näringarna och ytterst demokratin och allt det som är vårt gemensamma. Med Tidöregeringens politik blir Sverige ett fattigare land.

För att utveckla systemet med medelstildelning, uppföljning och kontroll av folkbildningens aktörer tillsatte den förra regeringen en folkbildningsutredning. I maj presenterades slutbetänkandet Bildning, utbildning, delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42) med en rad förslag. Miljöpartiet sympatiserar med utredningen och dess förslag och vill därför att självförvaltningsmodellen bibehålls genom att Folkbildningsrådet finns kvar och fördelar medel till folkbildningens aktörer. I enlighet med utredningen vill vi vidare införa en ny målbild och nya mål och indikatorer samt en ny modell för uppföljning, revision och kontroll samt eventuellt återtagande av utbetalade medel.

Regeringens kraftiga nedskärningar i medlen till studieförbunden har fått stora negativa konsekvenser över hela landet. Studieförbunden i samverkan har genom webbsidan Nedskärningskartan listat konkreta effekter av neddragningarna i form av nedlagda kontor och verksamhetslokaler och stängda verksamheter. När musikhus, lokaler och mötesplatser försvinner drabbas inte bara studieförbundens verksamhet, utan hela kultur- och föreningslivet på orten är ofta beroende av dessa lokaler. Att effekterna är och väntas bli omfattande för kulturlivet, inte minst på små orter och i glesbygd, vet vi men hur stora och vilka vidare konsekvenser det får behöver fortsatt undersökas. Regeringen bör därför omgående utreda och analysera konsekvenserna av nedskärningarna för folkbildningen.

Civilsamhället

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Inom föreningslivet träffas människor från olika bakgrunder, vilket bygger samhörighet och stärker både demokratin och försvarsviljan. Vi vill förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att ge av sin fritid till det gemensamma. Stöd och villkor för det demokratiska föreningslivet måste vara långsiktiga och tydliga.

Tyvärr ser vi att regeringens politik även på det här området går i motsatt riktning. Efter de hårda slagen med pandemin, lågkonjunkturen och de indragna återstartsstöden vittnar civilsamhällesorganisationer nu om att regeringen genomför stora förändringar i snabb takt utan ordentlig dialog och med otydliga mål. Det gäller inte minst biståndsorganisationerna. I linje med detta fick Sverige en varning av EU-kommissionen under sommaren 2024 i dess årliga granskning av hur väl medlemsländerna efterföljer rättsstatens principer. Kommissionen konstaterar att nedskärningar i finansiering och snabbare remisstider påverkar vissa delar av civilsamhället och varnar för att inte låta reformer av civilsamhället påverka det i orimlig utsträckning.

Miljöpartiet vill genomföra ett civilsamhälleslyft med 1 miljard i en permanent satsning på föreningslivet och civilsamhället. Syftet med vår satsning är att underlätta långsiktig planering och verksamhet, att stötta föreningslivets infrastruktur, att underlätta för landets alla eldsjälar att nå ut med kulturarrangemang och föreningsverksamhet i hela landet samt att möjliggöra insatser som främjar integration, hälsa och barn och ungas fritid.

Vi behöver förenkla byråkratin och satsa långsiktigt. För civilsamhället innebär en tungrodd administration att många drar sig för att axla viktiga förtroendeuppdrag och att resurser läggs på en ineffektiv organisation. Vi behöver därför övergå till mer långsiktiga verksamhetsstöd istället för korta projektstöd som kräver årliga eller upprepade

ansökningar för att få medel till verksamheten. En omläggning av stödsystemen mot fleråriga stöd måste dock ske utan att tumma på kontroll och uppföljning. Frågan kring stöd till föreningsliv och civilsamhället bör därför utredas.

Vi vill också jämma ut skillnaderna mellan idrotten och det övriga ledarledda civilsamhället när det gäller sociala avgifter. Idag finns ett undantag i socialavgiftslagen som innebär att organisationer som är medlemmar i Riksidrottsförbundet kan engagera ledare upp till ett halvt basbelopp utan att behöva betala sociala avgifter för ledarens ersättning. Detta undantag gäller varken för de friluftorganisationer som inte är medlemmar i Riksidrottsförbundet eller för ungdomsorganisationerna, som samordnar och genomför likvärdiga ledarledda aktiviteter. Detta bör omgående åtgärdas då det skulle underlätta för det föreningslivet och skapa bättre möjlighet till fritidsaktiviteter, inte minst för barn och unga, och det till en mindre kostnad.

Mats Berglund (MP)

Elin Söderberg (MP)

Märta Stenevi (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)

Jacob Risberg (MP)